

ବିପ୍ଳବ କଳାକାର ମାତା

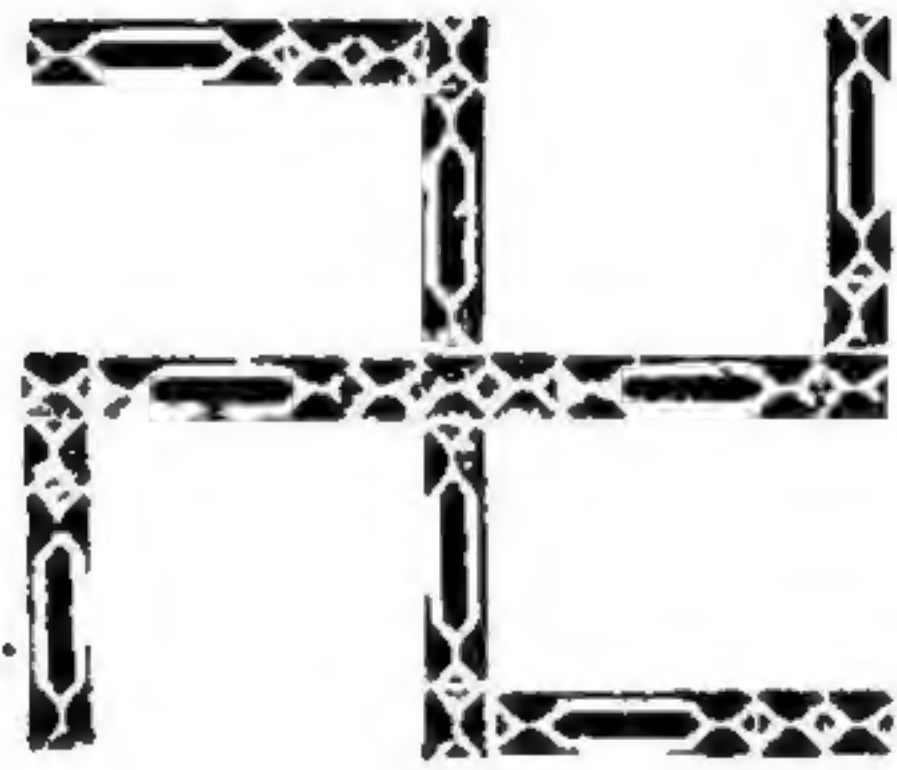
[Handwritten signature and flourish]

CI

1 ద్వి ౧౦౦౩

కవిరాజు శతకాలు-గీతాలు

క వి రా జా :

త్రిపురనేని రామస్వామి శాస్త్రి,

కళావధాని, బారిష్టరు.

౧౮.౧.౫౦

ఆగష్టు, 1964

2

వెల : రు. 2-50

కవిరాజు సామోత్యవివరము గుడివాడ

ము ద్ర ల :

సాయిబాబా ప్రెస్ - విజయవాడ-1

ప్రతులకు :

అన్నపూర్ణ పబ్లిషర్సు,
ఏలూరు రోడ్డు :: విజయవాడ-2

విషయ సూచిక

కుప్పసామి శతకము	1
ధూర్తమానవా	31
సూతాశ్రమ గీతాలు	49
అముద్రితాలు	86

4

నాగలవారికొకటి
వేమన గ్రంథాలయమును బహుమతి
||

ఆర్క 8003
132

కుప్పసామి శతకము

.....

శ్రీ సమస్తేశ్వరేశ్వరీ
తొలగింపు తొలగి
తొలగింపు తొలగి
తొలగింపు తొలగి
గీతములు

గొంటరులఁ దుంటరుల గుమి • గూర్చి సృష్టిఁ
జేసి చీటికి మాటికి • డాసి వారు
తన్నుకొని చచ్చుచుండంగఁ • దనియుచుండు
గొప్ప వానికి జేజేలు • కుప్పసామి.

వడొ, పద్మాలుగో, మూడొ • యెన్నో, జగము
లెల్ల సృష్టించి నటువంటి • యీశుడొకరొ
యిర్వూరో, యెందఱో వారి కెల్ల నేటి
కోళ్ళ నర్పింతు భక్తితోఁ • గుప్పసామి.

చిన్న పిల్లలకును దల్లి ♦ చెప్పనటులఁ
 దెలుఁగు మాటల పొంకంబుఁ ♦ దీర్చి దిద్ది
 తెలిసి తెలియక యర్థంబు ♦ తెలియునటులఁ
 జెప్పఁబూనితిఁ గఱదలు ♦ కుప్పసామి.

3

మున్ను పెద్దలు చెప్పిన ♦ వెన్నొ కలవు,
 ఎన్నకుండిన నీతులు ♦ కొన్ని కలవు
 పేరుగా గ్రుచ్చి మెడలోన ♦ వేతువానిఁ
 గుతిల పడకుండఁ దాల్చుము ♦ కుప్పసామి.

౪

కమ్మ నెత్తావి దెసలెల్లఁ ♦ జమ్మనట్టి
గంధఫలి చెంతఁజేరదు ♦ గండు తేటి
తేనె లేదన్న సంగతిఁ ♦ దెలిసికొనుచుఁ
దప్ప కీనీతి స్మరియింపు ♦ కుప్పుసామి.

౫

పూలు తెగఁబూసినప్పుడు ♦ మూఁగుచుండుఁ
దేనెటీగలు పైఁబడి ♦ తేనెకొఱకు
న్నేహితులు కొంద టీరీతిఁ ♦ జేరుచుండు
రప్పుడప్పుడు కనిపెట్టు ♦ కుప్పుసామి.

చదువిన

పండ్ల చెట్లకిందకు నట్టి ♦ బాటసారి
యాఱకేరాఁడు ఫలమును ♦ గోరివచ్చు
వాని నొకకంటఁ గనిపెట్ట ♦ వలసియుండు
గోల గాకుండ సుంతైనఁ ♦ గుప్పుసామి.

౭

ఒకనియెడఁ గృతఘ్నతఁజూపి ♦ యున్న వాని
నమ్మియుండుట తగదు లే ♦ శమ్ము కూడఁ
దనకు లాభంబు కల్గుచోఁ ♦ దత్త ణంబ
ముప్పు తప్పక చేకూర్చుఁ ♦ గుప్పుసామి.

౮

ఒక్కమానవుండు ♦ డొక్కచీల్చినఁగాని
 నారికేళఫలము ♦ నీరు నీదు
 గొంటుకాని నిట్లు ♦ గోరాడకుండిన
 నొప్పుకలుగనీడు ♦ కుప్పుసామి.

౯

పిలువకుండ వచ్చి ♦ పెద్దమాటలు చెప్పు
 వానినెపుడు నమ్మ ♦ వలదు, వలదు
 మేలుకలుగబోదు ♦ మెఱమెచ్చుల కతండు
 తప్పుచెప్పుచుండుఁ గుప్పుసామి.

౧౦

నీతిలేనివాని ♦ నిరసించు జగమెల్ల
 నీతిశాలి నెపుడు ♦ నెగడులేదు
 నీతిశాలి నెపుడు ♦ నీతియే కాపాడుఁ
 గుజనుబారినుండి ♦ కుప్పుసామి.

౧౧

నాలిముచ్చ నెపుడు ♦ నమ్మరా దాతండు
 కొంపఁదీయగలఁడు; ♦ కుదులకుండఁ
 గొండచిలువ యట్టె ♦ గుటుకున దిగమింగుఁ
 గుతిలపడఁగ జీవి ♦ కుప్పుసామి.

౧౨

పరుని నీముందుఁ దిట్టెడు ♦ వాఁడు నిన్ను
 నొరుని ముందటఁ దిట్టక ♦ యుండఁబోఁడు
 చనవు రవ్వంత వాని కొ ♦ సంగరాదు
 ముప్పువచ్చుఁ దప్పక దానఁ ♦ గుప్పుసామి.

౧౩

నమ్మకంబున్న లేకున్న ♦ నచ్చకున్నఁ
 బరులమాటకుఁ దలయాఁచు ♦ వాఁడు సత్య
 మాత్ర గౌరవమేలేని ♦ యట్టివాఁడు
 ముప్పుపుట్టు వానిని నమ్మఁ ♦ గుప్పుసామి.

౧౪

ఒరుల గొప్పతనముఁజూచి ♦ యోర్వలేని
 పురుషుఁ డెందు వేదనఁబడి ♦ పొక్కిపొక్కి
 తెవులులేకయే తెగటారుఁ ♦ జివరకతఁడు
 తప్ప దీమాట వేదంబు ♦ కుప్పుసామి.

౧౫

వదరి యూరకే అంకెలు ♦ వైచువాఁడు
 పట్టుమన నెట్టిపనికై నఁ ♦ బనికెరాఁడు
 వానఁ గురియదు శారద ♦ వారిదంబు
 తప్ప కుటుముచుండునుగాని ♦ కుప్పుసామి.

౧౬

అప్పులిడువానితోడను ♦ జెప్పులున్న
 వానితోడను బైనంబు ♦ బూనఁదగదు;
 చింతసేయక పయనంబు ♦ జేసిరేని
 యొప్పుమి ఘటిల్లు నద్దాన ♦ కుప్పుసామి.

౧౭

పుటము వెట్టినపుడె ♦ పుత్తడి యిత్తడి
 తెలియఁగలదు వేఱె ♦ తెలియరాదు;
 సిలుఁగులొందునపుడె ♦ చెన్నఁటి సుగుణులు
 కూడఁ తెలియఁగలరు ♦ కుప్పుసామి.

౧౮

వటిసీరుపొదువ ♦ నెక్కలి యిసుమెల్ల
 నీటితోడఁ బోవు ♦ నిలువకుండఁ
 బెద్దవారితోడఁ ♦ బిన్నవీరీతిగాఁ
 దప్ప కేగుచుండ్రు ♦ కుప్పుసామి.

౧౯

గుడికిఁ దఱచుపోయి ♦ గొణుగుచుండెడివాఁడు
 చెడ్డపాపమేదొ ♦ చేసియుండు
 నదియె వానిఁబట్టి ♦ యట్టిట్లు పీడింప
 గుడికిఁ బోవు నతఁడు ♦ కుప్పుసామి.

౨౦

ప్రాద్దుపాడువకుండ ♦ నిద్దుర మేల్కొంచి
 బుడిగిబుడిగి నీట ♦ మునిగి మునిగి
 మెగమునిండ బూది ♦ పూసినమాత్రానఁ
 గుదుటఁబడునె మనసు ♦ కుప్పసామి.

౨౦

ఎంతనీతి కలిగి ♦ యెప్పుడు వర్తించిన
 నెంత నియతికల్గి ♦ యెప్పుడున్నఁ
 ద్రాగుబోతు నమ్మి ♦ రాదు నిజంబుగా
 ముప్పవచ్చు దానఁ ♦ గుప్పసామి.

౨౧

రాజు వ్యభిచారి యైనచో ♦ రసికుడండ్రు
 త్రాగి తందనాలాడుచో ♦ భోగియండ్రు
 పాడిదప్పిన మంత్రాంగ ♦ పరుడటండ్రు
 తప్పు తెలియని లోకులు ♦ కుప్పసామి.

౨౩

కాసులను గూడఁబెట్టిన ♦ దాసికొడుకు
 పలుకుబడిగల్గి యందందుఁ ♦ బ్రాకులాడు;
 ధనముతోఁ గాని పనులేవి ♦ ధరణిలేవు
 మెప్పుకొఱకుఁ జెప్పటకాదు ♦ కుప్పసామి.

౨౪

గురునిపజ్జ విద్దెల నేర్చి ♦ కొనక యదియు
నిదియు మూచూచి మురితోడ ♦ నెగిరిపడెడి
చుంబకుని మాటలం జెవి ♦ జొన్నబోకు
ముప్పువచ్చును దానిచే ♦ కుప్పుసామి.

౨౫

నవల చదువు, వ్యాజ్యేంబుల ♦ కవిలెకట్ట,
యోట్లు, సిగరెట్లు, సినిమాలు, ♦ చీట్లు, కాఫి,
నూత్న సప్తవ్యసనముల ♦ నుచు వచింతు
గొప్ప నీతిశాస్త్రవిదులు ♦ కుప్పుసామి.

౨౬

ఒదిగి పనిపాటు లేవియు ♦ నొల్లనట్టి
వాని నెప్పుడు దరిజేర్చ ♦ వలదు, దాన
నుభయులకుఁ గీడు వాటిల్లు ♦ చుండుననుచుఁ
జెప్పుచుందురు పెద్దలు ♦ కుప్పుసామి.

౨౭

రఘుకులంబునఁ బుట్టరే ♦ రాముకన్న
గొప్పవారు ! వారల పేరు ♦ లెప్పుడైన
వింటిమే సత్కవికటాక్ష ♦ విఠలిచేత
గొప్పవాడయ్యె రాముండు ♦ కుప్పుసామి.

౨౮

ఆయమును మించి యెవ్వండు ♦ వ్యయముచేయు
నతనికి సుఖంబు లవలేశ ♦ మబ్బబోదు
తుదకుఁ గడగండ్ల పాతాను ♦ బ్రదుకు తెఱవు
కూడ లేకుండఁ బోవును ♦ గుప్పుసామి.

౨౯

గొంటరికి మంచి చేసిన ♦ మంటమండుఁ
గాలియాటిన సున్నపు ♦ రాలమీఁదఁ
బల్లని బలంబు చల్లిన ♦ సలసలమని
నిప్పుసెగఁ జిమ్ముకై వడిఁ ♦ గుప్పుసామి.

30

ఓరుగాలి విసరి ♦ యుయ్యాలలూపంగ
శిరము వంచినట్టి ♦ చెట్లు బ్రదుకు
నిక్కి నీల్లుచెట్లు ♦ నేలమీఁదను గూలఁ
గుప్పకూరగాఁగఁ ♦ గుప్పుసామి.

31

చదువుకొన్న భార్య ♦ సహధర్మచారిణి
యగుటకన్న మంత్రి ♦ యగుట కోరు
జగతి మంత్రి గొప్పా ♦ సహధర్మచారిణి
గొప్పా తెలిసి మెలఁగు ♦ కుప్పుసామి.

32

చదువులేని జాయ ♦ సల్లాపములకన్నఁ
 జదువుకొన్న జాయ ♦ చలము మేలు;
 వీనువిందుగాఁగ ♦ వినవచ్చు నొకమాట
 నప్పుడప్పుడైనఁ ♦ గుప్పుసామి.

33

అణఁగి మణఁగియుండు ♦ నటువంటి కులకాంత
 భయము భక్తిగల్గు ♦ ప్రియసుతుండు గాపు పక్షిగ
 సంభవించు వాని ♦ జన్మంబు నిజముగా
 గొప్పసార్థకంబు ♦ కుప్పుసామి.

34

భార్యచదువు పతికిఁ ♦ బనికివచ్చుచునుండుఁ
 గొడుగు చదువుకన్నఁ ♦ గొంతవఱకు
 చదువుకొన్న భార్య ♦ సంసారమును దిద్ది
 కొనుచుఁ బతికిఁగూర్చుఁ ♦ గుప్పుసామి.

35

తనదు నీలువుఁ గాపాడు ♦ కొనఁగలేని
 యతివ భర్త శౌరవముఁ గా ♦ పాడఁగలదె?
 యట్టి యామెతోఁ గాపుర ♦ మహారహంబు
 కూర్చుచుండుఁ గవ్వంబులఁ ♦ గుప్పుసామి.

36

భార్య తనకుఁగాఁ బ్రేమించు ♦ భర్తనెపుడు
 భర్త తనకుఁగాఁ బ్రేమించు ♦ భార్యనెపుడు
 స్వార్థ మీప్రేమయందుఁ గ ♦ న్నట్లుచుండు
 నొప్పిదముగా విచారింపఁ ♦ గుప్పుసామి.

32

పాతకునిచేత నెప్పుడు ♦ గీతయుండు
 మొగముపై వింత వింతఁగఁ ♦ బొట్టులుండుఁ
 జిన్నెలివియె మనస్సాక్షి ♦ సన్నగిలిన
 యప్పుడు జనాళి కెందును ♦ గుప్పుసామి.

33

ఇంతలోన మాటి ♦ యేయెండ కాగొడ్డుఁ
 బట్టువానిఁ జేరఁ ♦ బట్టరాదు
 సమయమేగుదేర ♦ సంశయింప కతండు
 గొంతు నులిమివైచుఁ ♦ గుప్పుసామి.

34

పరులు చెప్పుమాటఁ ♦ బరికించి చూడక
 నమ్మతించువాఁడు ♦ జడుఁడుగాఁడె ?
 వానినమ్మి యెట్టి ♦ పనిని జేయఁగరాదు
 తప్పకుండఁ జెడును ♦ గుప్పుసామి.

35

కూలినాలి చేసి ♦ కొనుచు జీవించువాఁ

జేని నీతిశాలి ♦ యెందుఁ బూజ

నీయుఁ డతనినెపుడు ♦ నెఱనమ్మగా వచ్చుఁ

గొఱతరాదు దానఁ ♦ కుప్పుసామి.

౪౦

బ్రతికి చెడ్డవాని ♦ వలని నేస్తముఁజేయు

చెడి బ్రదికినవాని ♦ చెలిమి వలదు

వీనియందు నేది ♦ విపరీతమైనను

ముప్పు తప్పఁబోదు ♦ కుప్పుసామి.

౪౧

ఒక్కకొడుకెయైన ♦ నూరక చెడిపోవు

మకురుతనముచేత ♦ మాటలేల ?

పెద్దయైనకొలఁది ♦ పెద్దగాఁ జింతించుఁ

గొడుకుకొఱకుఁ దండ్రు ♦ కుప్పుసామి.

౪౩

ప్రతిభగల్గువాఁడు ♦ పతనంబుఁ జెందిన

మరల పైకివచ్చు ♦ మహితశక్తి

రాలి పడినపూలు ♦ రమణుల క్రొవ్వెద

నొప్పుఁ జూపరావె ! ♦ కుప్పుసామి.

౪౪

చేతగామిఁ బనులు ♦ చెడిపోయి నంతనే

విధిని దూరుచుండ్రు ♦ వెట్టివారు

విధికి దీన నేమి ♦ పెత్తనంబుండునో !

తప్పుమాటగాక ♦ కుప్పుసామి.

౪౫

ముందులున్న నేమి ♦ మురువు గొల్పు గులాబి

గొప్పవారుకూడఁ ♦ గొనుచునుండ్రు

కొద్దిదోషమున్న ♦ గుణవంతుఁ బూజింతు

తప్పకుండ జనులు ♦ కుప్పుసామి.

౪౬

సాన నరగఁదీయు కొలంది ♦ చందనంబు

కలయఁ జిమ్ముచు నుండును ♦ గమ్మతావి

సజ్జనుం డిట్టులనె కష్ట ♦ సమయమందు

నొప్పుఁ గాంచుచు నుండును ♦ గుప్పుసామి.

౪౭

వారకాంతలఁ బడఁదిట్టు ♦ వారుగలరు

విటులు క్రవ్వింపకుండిన ♦ వేశ్యలెట్లు

చెఱచువారలో పురుషులఁ ♦ జెప్పఁబోరు

కుచ్చితులుగారె వీరెల్లఁ ♦ గుప్పుసామి.

౪౮

విత్త మన్యాయముగఁ గూడఁ ♦ బెట్టి భయము
చేత దానధర్మంబులఁ ♦ జేయుటెల
అడుసు ద్రొక్కఁగానేల ? కా ♦ ల్గుడుగనేల !
యెప్పుడైన లాభము కద్దె ? ♦ కుప్పుసామి.

౪౯

పురుషుఁ డెన్నిరోగ ♦ ములచేతఁ బీడింపఁ
బడుచునున్న సతికి ♦ వరవుడంబు
సల్ప ధర్మమంట ♦ జగతిలో నిదియెటో
చెప్పఁబోరు జనులు ♦ కుప్పుసామి.

౫౦

కుష్ఠురోగియైనఁ ♦ గుత్సితుండైనను
మగువ తీర్పవలయు ♦ మగనికోర్కె
సతికి హక్కులేదె ♦ స్వశరీరమును బ్రోచి
కొనఁగ సుంతయైనఁ ♦ కుప్పుసామి.

౫౧

చదువు చెప్పకుండ ♦ జడురాండ్రఁగాఁ జేసి
స్త్రీలఁ దిట్టిపోయఁ ♦ జెల్లుచుండె
దోస మెవరియందు ♦ దొరలాడుచుండెనో
చెప్పఁబోవ రెవరు ♦ కుప్పుసామి.

౫౨

విత్త మన్యాయముగఁ గూడఁ
బెట్టి భయము చేత
దానధర్మంబులఁ జేయుటెల
అడుసు ద్రొక్కఁగానేల ?
కా ల్గుడుగనేల !
యెప్పుడైన లాభము కద్దె ?
కుప్పుసామి.

తీరుబాటు కల్గి ♦ తిరునాళ్ళకై పోవు
 వింత లుందుననెడి ♦ వెట్టిచేత
 భక్తిచేతఁ గాదు ♦ ప్రాకృత లోకంబు
 తిప్పలైనఁ బొంది ♦ కుప్పుసామి.

౫౩

నీచుఁడెపుడు క్రింద ♦ జూచు నైజమగుటఁ
 గొండమీఁద నున్న ♦ కొలఁదివాఁగు
 నేలవైపుఁ జూచు ♦ నిలిచియుండక యందు
 గొణిఁగికొనుచు నెపుడు ♦ కుప్పుసామి.

౫౪

అడచిపాటులేని ♦ యనురాగవతి పొందు
 మనసుఁ గరఁచఁజాలు ♦ మంచి కవిత
 పోరులేని యిల్లు ♦ పుణ్యాత్ములకుఁగాక
 కూడ వన్యులకును ♦ కుప్పుసామి.

౫౫

మాతృభాషయందు ♦ మాతృదేశమునందు
 మమత లేనివాఁడు ♦ మనుజుఁడగునె?
 తగని మమతయుందు ♦ మృగ పక్షిజాతికిఁ
 గూడఁ దెలియలేవె ♦ కుప్పుసామి.

౫౬

అత్తవారింట సుఖమెంత ♦ యబ్బుచున్నఁ
బుట్టినింటిపైఁ బేరాస ♦ పొరయుచుండు
సహజ మాడుబిడ్డకు నిద్రి ♦ జగతియందుఁ
గ్రొత్తమాట కాదిది యెందుఁ ♦ గుప్పుసామి.

౫౭

వీరుఁడెప్పుడు రణభూమి ♦ వీడిపోఁడు
పాటుఁ డెప్పుడు రణభూమి ♦ పజ్జఁబోఁడు
మిండఁడెప్పుడు సతిప్రక్కఁ ♦ బండఁబోఁడు
కోటి లాభము గల్గినఁ ♦ గుప్పుసామి.

౫౮

చిన్ననాటనే బిడ్డకుఁ ♦ జెప్పకున్న
నీతు లవల సాధ్యముకాదు ♦ నిజము; మొక్క
యపుడు వదలిపెట్టి యది చె ♦ ట్టయిన వంకఁ
గూడఁ దీయుట తలమానె ? ♦ కుప్పుసామి.

౫౯

వాజ మాన్పరాదు ♦ వసుధాతలంబున
శెట్టివానికైనఁ ♦ బట్టుఁబట్టి
యెవరు తీర్చనేర్తు ♦ రేటివంకల నెల్లఁ
చెప్పు చూతమిపుడు ♦ కుప్పుసామి.

౬౦

జీవహింస చేసి ♦ జీవించు ననుకంటె

జెట్టయెందుఁ గూడఁ ♦ బుట్టఁబోదు

జీవహింస మాని ♦ జీవింపరాదొకో !

కొంత మేలు దానఁ ♦ కుప్పుసామి.

౬౧

మాంసము భుజింప నిచ్చించి ♦ మానవుండు

మ్రొక్కు మ్రొక్కంచు దేవుని ♦ ముందుఁజెట్టి

గొంతు గోసి యే మృగమునో ♦ కుడుచుచున్నఁ

గోపపడకు న్నె దేవుండు? ♦ కుప్పుసామి.

౬౨

కష్టమైన నేమి ♦ కల్ల చెప్పనటంచు

హితుఁడు తప్పకుండ ♦ హితముఁజెప్పు

పరుఁడు స్వార్థపరుఁడు ♦ మెఱమెచ్చులనుజల్కఁ

గొంకఁ డింతయేని ♦ కుప్పుసామి.

౬౩

మాట పరుసదనము ♦ మా ర్తురఁ బుట్టించు

మె త్తదనము కూర్చు ♦ మిత్రకోటి

గుడ్లగూబ కేల ♦ కొల్లగా నుందురు

తప్పఁ దిట్టువారు? ♦ కుప్పుసామి.

౬౪

బుట్టనున్న పాము ♦ బుసకొట్టి పోబోవు
 వీలు చిక్కినపుడు ♦ వేగిరించి
 సకలభూతములకు ♦ స్వాతంత్ర్య కాంక్షయే
 యొప్పు సహజముగను ♦ గుప్పుసామి.

౬౪

నీటిలోని జీవి ♦ నీటిలోఁ జచ్చును
 మెట్టనున్న జీవి ♦ మెట్టఁజచ్చు
 ఘాతుకుండు చచ్చు ♦ ఘాతుక కృత్యంబు
 లుప్పరించుచుండఁ ♦ గుప్పుసామి.

౬౬

ఉప్పతించువాని ♦ కుప్పతిల్లదు మేలు
 క్రుళ్ళి క్రుళ్ళి చచ్చు ♦ గొట్టకొనకు
 పరులఁజూచి యొర్చి ♦ బ్రదుకువాఁడు శుభంబుఁ
 దప్పకుండఁ బొందు ♦ గుప్పుసామి.

౬౭

కారణములేక కుజనుండు ♦ కష్టపెట్టు
 నెట్టివారల నేనియు ♦ నెండ్ర యొకటి
 చేనిలోనుండి మెల్లగాఁ ♦ జేనిపైరు
 కొటికి వైచెడి కైవడిఁ ♦ గుప్పుసామి.

౬౮

సానఁ బట్టినయపుడె వ ♦ జమఁల కాంతి
ప్రజ్వలితమగు నాప్రకా ♦ రంబె కష్ట
సమయమందె ప్రకాశించు ♦ శౌర్యరాశి
గురుతరంబైన శౌర్యంబు ♦ కుప్పుసామి.

గొప్పసామి

౧౯

అంత్యనిష్ఠురంబునకన్న ♦ నాదినిష్ఠు
రంబు మేలుగావునఁ దత్త ♦ రంబు లేక
యున్న దున్నట్టుగాఁ జెప్పు ♦ చుందురు బుధు
లొప్పమిని లెక్కపెట్టక ♦ కుప్పుసామి.

20

ఎన్ని రసములున్న ♦ నేమి రుచించును
నుప్పులేని కూర ♦ చప్పనగుచుఁ ?
కోటి గుణములున్నఁ ♦ గొఱగావు నీతి యొ
క్కొండు లేకయున్నఁ ♦ కుప్పుసామి.

21

తలలు గొఱిగించి కావి బ ♦ ట్టలనుగట్టి
మెడల రుద్రాక్షమాలిక ♦ లిడినయంత
ముక్తి వచ్చునే నిస్సంగ ♦ బుద్ధిలేక
కుమతి మాటలచే నేమి ♦ కుప్పుసామి.

గొప్పసామి

22

తప్పుఁ దెలిసికొన్నఁ ♦ దత్త ణమే సజ్జ
నుండు దిద్దుకొనఁగ ♦ నూలుకొనును;
గఱతలాఁడు దానిఁ ♦ గప్పిపుచ్చఁ గడంగుఁ
గుటిలబుద్ధిచేతఁ ♦ కుప్పుసామి. .

23

చచ్చిపోయిన వెంటనే ♦ జన్మమెత్తు
జీవి కుడువఁ గర్మమటంచుఁ ♦ జెప్పుచుందు
రట్టులైనచోఁ బితౄలోక ♦ మెట్టువచ్చుఁ ?
గుటిలజనసృష్టి గాదొక్కొ ♦ కుప్పుసామి.

24

చచ్చిపోయిన వాని కే ♦ సరణి జేరఁ
గలవు పిండములు నివాప ♦ జలముకూడ
నావులును భోక్తలును దృఢు ♦ లగుటకొఱకుఁ
గూర్చి పెట్టిరి గాకేమి ♦ కుప్పుసామి.

25

ముక్కు మొగముఁ జెక్కి ♦ మూలవిరాట్టంచు
నొక్క రాయఁదెచ్చి ♦ యుంచి గుడులఁ
గూడు గుడ్డలిచ్చి ♦ కొల్తురు ప్రజలెల్లఁ
గొంటెపనులు గావె ♦ కుప్పుసామి.

26

మండి వెలుగుదాని ♦ మన దీపమనిచెప్పి
ముద్దుపెట్టుకొన్న ♦ మూతిఁగాలు;
మూర్ఖుడైనవాని ♦ పొందు చేకూర్చును
ముప్పు దప్పకీటులఁ ♦ గుప్పుసామి.

22

కొడుకు కొమ్మలనుచుఁ ♦ గూడుగుడ్డలనుచు
నిల్లు వాకిలనుచు ♦ నెగిరిపడుచుఁ
పాపమనక యెవఁడు ♦ వర్తించు వానికిఁ
గొంప మునిఁగితీరు ♦ గుప్పుసామి.

23

పొట్టివాని కుండుఁ ♦ బుట్టెడు బుద్ధులు
పొట్టివాని నమ్మఁ ♦ బోకుమెపుడు
పొట్టివాఁడు గాదె ♦ పొడవడంచె బలిని
గూటపథముఁ దొక్కి ♦ కుప్పుసామి.

24

రకరకంబులైన ♦ రంగువల్వలు మేనఁ
గట్టినంత రాదు ♦ గౌరవంబుఁ
అంగకములఁ గప్ప ♦ గంగెద్దనకుఁ జాలఁ
గప్పడములు లేవె ♦ కుప్పుసామి.

25

కులములోవ నొక్క ♦ కుజనుండు పుట్టినఁ
 గులము జెడును దానఁ ♦ గులకలంక
 మందువల్ల నెంత ♦ మంది నిర్దోషులొ
 గోడు గుడుచుచుండ్రు ♦ కుప్పుసామి.

౫౧

ఎంతమంచివాని ♦ నేనియుఁ జిటికలోఁ
 జెడ్డవానిఁ గాఁగఁ ♦ జేయవచ్చు
 బందుకట్టి బైసి ♦ వదలుచుఁ బదిమంది
 కుచ్చితములు పల్క ♦ కుప్పుసామి.

౫౨

ఆశ కంతంబు లేదెందు ♦ నాశ వదల
 కున్నఁ బ్రాణికి సౌఖ్యంబు ♦ సున్నయగును
 దృష్టిఁ గాంచనేరనియట్టి ♦ తృష్ణ నరుని
 కెప్పు డొప్పుగాఁబోవదు ♦ కుప్పుసామి.

౫౩

చదువు సాములు చెప్పించి ♦ సంస్కరింప
 కెంతో విత్తంబు గడియించి ♦ యిచ్చు తండ్రి
 పుత్రునకు నెందు భీషణ ♦ శత్రువంచుఁ
 జెప్పుదురు పండితోత్తముల్ ♦ కుప్పుసామి.

౫౪

ఆడుదాని యీలు ♦ వంతరించిన మీఁద

నెట్టివంశమందుఁ ♦ బుట్టియున్న

గ్రుడ్డిగవ్వకైనఁ ♦ గొఱగాక పోవు, నీ

యొప్పులేని జగతిఁ ♦ గుప్పుసామి.

౮౫

సంశయించు భర్త ♦ సాహచర్యముఁ జేయ

సాధ్యపడునె యెట్టి ♦ సాధ్యకైన ?

నీత భూమిఁజొచ్చె ♦ శ్రీరామచంద్రునిఁ

గూడి యుండలేక ♦ కుప్పుసామి.

౮౬

పెండ్లియందు నొక్కరికేల ♦ పెత్తనంబు?

కష్టసుఖము లందలి పాలి ♦ కాపులగుటఁ

బెండ్లికూతురు కొమరుండు ♦ పెండ్లిఁ జేసి

కొనఁగవలెఁగాని నిజముగాఁ ♦ గుప్పుసామి.

౮౭

మొక్కుగల దదిచెల్లింపఁ ♦ బోదు మంచు

గొండలెక్కి యేరులు దాటి ♦ కొట్టకొనకు

జాటునిత్తురు దేవుండు ♦ తోభపడఁడె

కూకటుల చిక్కుఁ దెలియక ♦ కుప్పుసామి.

౮౮

అక్షమాలఁ గుంభజఁడు పెం ♦ డ్లాడె నందు
 రక్షమాల పుట్టింటివా ♦ రనినయెడల
 ముట్టరాదందు రిదియేమి ♦ చిట్ట? విప్ర
 కోటి కిది చెల్లిపోయెఁగా ♦ కుప్పుసామి.

౮౯

తిరిపెమెత్తి జీవించెడి ♦ దేబెకున్న
 యాత్మసంతుష్టి కలదె ధ ♦ నాధ్యునకును?
 ధనము సంతుష్టి నీదు వి ♦ ద్యాధనంబా
 కూర్చు నాత్మసంతుష్టిని ♦ గుప్పుసామి.

౯౦

వయసు చెల్లుచున్నంత లా ♦ వణ్యముడుగు
 నుడుగనిది యొక్కశీలంబు ♦ పడతికెప్పు
 డుడుగకుండంగ వర్ధిల్లు ♦ చుండుఁ గాన
 గుణములేని చెలువయేల ♦ కుప్పుసామి?

౯౧

తలలు మాడుచున్నఁ ♦ దమపాదములఁ బట్టి
 కొన్నవారి కిచ్చు ♦ గొప్పనీడ
 పాదపంబు లిట్లె ♦ పండితు లిత్తురు
 కోర్కె లాశ్రితులగుఁ ♦ గుప్పుసామి.

౯౨

దేహపాటవంబు ♦ దిగజారు కొలఁదిని
 విషయవాంఛ మిగులఁ ♦ బెఱుగుచుండు
 నందుచేత దేహ ♦ మారోగ్యమున నుంచి
 కొనుట మేలు ప్రజకుఁ ♦ గుప్పుసామి.

౯౩

పాడిపంటలేక ♦ పశుసంపదయు లేక
 కాయకష్టము పడు ♦ కడిమిలేక
 బ్రదుకుచుండునట్టి ♦ రై తుబిడ్డల నమ్మఁ
 గూడదెపుడు సుంత ♦ కుప్పుసామి.

౯౪

మేనమామ శోల్కి ♦ మేనత్త చాలిక
 యనెడి సంప్రదాయ ♦ మధిగమించి
 పెండ్లిచేయునపుడు ♦ పెద్దగా యోజించి
 కులము నెమకవలయుఁ ♦ గుప్పుసామి.

౯౫

కానిడబ్బు చేతఁ ♦ గల్లువాఁ డెట్టివాఁ
 డయిన గౌరవంబు ♦ నందుఁబెఱిగి
 పరువుఁగోరి బ్రదుకు ♦ వాఁడెందు ద్రవ్యంబుఁ
 గూడఁబెట్టవలయుఁ ♦ గుప్పుసామి.

౯౬

చిడిపిరాళ్ళగనిని ♦ బొడగట్టు వ్రజ మొ
 కొక్కమాటు గాన ♦ నోర్మిగల్గి
 వెదకి వెదకి చాల ♦ వెడవంగడమునుండి
 కొనగవచ్చుచిల్ల ♦ కుప్పసామి.

౯౭

పెట్టుపోతలున్న ♦ యట్టి వంగస మెందు
 గుతిలపడదు ధనము ♦ కొఱతఁబడిన
 గానఁ బెట్టుపోత ♦ లానుగా బరుపుట
 కూర్చుచుండు మేలు ♦ కుప్పసామి.

౯౮

జంతుజాలమునకు ♦ జావు నై జమగుట
 దెలివి గల్గువారు ♦ తెలిసికొనుచు
 దానధర్మములను ♦ దనివోవఁ జేతురు
 కూర్చు శుభము దానఁ గుప్పసామి.

శుభము దొంగ

౯౯

తల్లి కప్పిపుచ్చు ♦ దనబిడ్డలందున్న
 యెన్ని తప్పులైన ♦ నెట్టివైన
 దలకుఁ జాట్టుగుడ్డ ♦ తనకున్న చిటుగుల
 గప్పిపుచ్చునట్లు ♦ కుప్పసామి.

౧౦౦

కైతకైదువన్న ♦ భీతిపడు జగంబు

కైదు వున్నయల్లె ♦ కవితయున్నఁ

గవుల నాశ్రయించి ♦ కడచన్నరాజులు

గొప్పవారలైరి ♦ కుప్పుసామి.

౧౦౧

కఱద లిన్నికూర్చి ♦ కవిరాజు వచియించెఁ

బరులకొఱకుఁ గార్య ♦ పరులకొఱకుఁ

జిక్కువచ్చినపుడు ♦ చిక్కుదీరును దీని

విప్పి చదువుకొన్నఁ ♦ గుప్పుసామి.

౧౦౨

ధూర్జమానవా

ధూర్తమానవా

~*~*~

ఏఁ బదునాల్గులోకముల
 సృష్టియొనర్చుచుఁ బెంచి పిమ్మటన్
 దూబవలెన్ హరింతు నని
 దొంగనుడుల్ వచియించు చుంటివే !
 యేఁబదిమాట లేమిటికి ?
 ఇట్టిప్రచారము మానకున్నచో
 గూబలు సాగఁదీసెదను
 గూయకు మిట్టివి ధూర్తమానవా !

ఎవ్వరు చూచినారు సృజి
 యింపఁగ నీ పదునాల్గులోకముల్
 సువ్వన సువ్వి సువ్వి యను
 చొప్పెకదా ! యొక్కడైనఁ జూచెనే
 దవ్వలనుండియైన నొక
 దానిని నైన ? వృథా ప్రగల్భముల్ !—
 నవ్వల పాలుఁజేసెదవె
 నన్నిటలాడుచు ధూర్తమానవా !

ప్రతివర్షంబును నా వివాహ మను పే
రన్ బెక్కుచందాల దు

ర్మతి చందాలు వసూలుచేసి ప్రతియూ
రన్ గజకట్టింతువే !

3

గతి యీమాత్రములేదే నాశరయ ! నే
గావించుకోలేనె ? యీ

గతి నన్నీవు పరాభవించుటకు సం
కల్పింతువే మానవా !

కాపురముండ నిల్లు, నడ

కత్తెరలోఁ బడియుండఁ బెండ్లమున్,

మాపులు కున్నఁగాఁ బడక

4.

మంచము, నెక్కగ నెక్కిరింతలున్,

సాపడఁ బైడికంచమును

బక్కగఁగూర్చి యుపన్యసింతువే ?

నీపనిఁ బట్టెదన్ వినుము

నీవిది మానవ ధూర్తమానవా !

కొస కేమానొ యెఱుంగకుండ నుసిత్తోఁ

గోణంగివై నీవు నీ

5

పుసికన్నుల్ మసిముక్కు దేబెఱ్ఱెముగమున్

బువ్వాడు పెన్ బోరెమున్

తొసినోరున్ గలిగించి వంచకుడవై
 దుర్జాతి, నన్నొక్క మా
 నిసినిం జేసెదవే ! మనుష్యునివలెన్
 నేనుంటినే మానవా !

6 కాలుంజేతులు ముక్కు మోములును చం
 కల్ చన్నులున్ బేర్లు నీ
 కేలా యున్నవో ; నాకు నల్లెకలవా ?
 యీరీతిగా నన్ను నీ
 వేలా వర్ణనచేసినాడ వకటా !
 యెందాక సైరింతు ? నిన్
 పాలార్తున్ మునుమున్న చెప్పితిని నీ
 పాట్లన్నియున్ మానవా !

7 గుడులున్ గోపురముల్ కుశీలవుడవై
 కూర్చించి చందాలతో
 మడిమాన్యంబులు నాదు పేరుననె ని
 ర్మాణంబు గావించుచున్
 వడపప్పున్ బెరవారి కిచ్చెదవె ! నీ
 భావంబునం దేమి గీ
 ల్పడఁగా నేర్చెడి ? చెప్పు మింతటి దివా
 లాఘోరువే మానవా !

8 వేదము లెట్లు బ్రహ్మముఖ
 వీధులనుండి హరింపఁగాఁ బడున్ ;
 పాదలి సోమకాసురుఁడు
 వచ్చి త్రయిన్ హరియించె నంచు నే
 చీదరఁ బొందకుండ చొట
 చేపను జేసితివే ననున్ - సరే !
 నీదయమీద నా బ్రదుకు
 నిల్చెనె చెప్పుమ ధూర్తమానవా !

9 బలి యేపాపముఁ జేసినాఁ డతనిపై
 వైరంబు నాకేల ! త
 ద్బలి రాజ్యంబు హరింప వంచకుఁడనై
 ధర్మంబుఁ బోద్రోసి దో
 ర్బలహీనుండగు నింద్రుఁ బ్రోవ నవతా
 రం బెత్తినా నంచు లో
 కులు నమ్మన్ వచియింతు వింకయిన బొం
 కుల్ మానవా ? మానవా !

పరులను, ధర్మదూరులను,
 బంధురపాపనిమగ్నచిత్తులన్
 గరుణను గాచి ప్రోచుటకు
 గా ముఱియో బలిచక్రవర్తినిన్

1 8
 3రిపెము నెత్తినాడ నని
 దేబిరిగొట్టుమొగంబ, యెల్లెడన్
 నిరతము చాటుచుండెదవె!
 నీపనిఁ బట్టెద ధూర్తమానవా!

1 6
 తనువెల్లె గులపెట్టి జీర్ణసుఖ రు
 గ్ద్రదువ్యధాపీడచే
 త నహోరాత్రులు కామతృప్తికొఱకై
 దారాడు స్వర్లోక నా
 ధుని పక్షంబయి దానశీలుని మహా
 త్పూజ్యున్ బలిన్ సత్యవా
 క్యనిరూఢున్ బొరియించినా ననుచుఁ బ
 ల్కన్ జూతువే మానవా!

1 6
 ఎక్కడఁడు తండ్రిఁ జంపెనని
 యోరిమిలేకయె గండగొడ్డటన్
 జక్కడగింప ధర్మువగు
 నా కులమంతయు? దీనిజేయ నే
 నొక్కడనే కనంబడితి
 నో! యిటువంటివి పూర్వమందు నే
 దిక్కులనేని విన్నడెనె?
 తిక్కవదల్చెద ధూర్తమానవా!

13

ఉడుగక తొల్లి పెండ్లమును
 నొక్కతె నామెడ కంటంగట్టి యా
 బిడ నెవఁడో హరించె నని
 వెంగలిమాటలు చెప్పి యామెకై
 మెడతెగకుండ బావురని
 యేడ్చితినంచును నెన్నిరోజులో
 బడబడ పెద్దగ్రంథములు
 వ్రాసితివేమిర ? ధూర్తమానవా !

14

మిడిమేలంబుగఁ దెచ్చిపెట్టితివిగా
 మేనత్తతోఁ గూటమిన్
 బడి మువ్వంకల ముండతోడ మధురా
 పట్నంబులోఁ గూటమిన్
 మెడకుంగట్టితి వెంతవాఁడవుర ! నీ
 మిట్టాటలన్ మానవా ?
 కడికండల్ తెగఁగోసివైచెదను గా
 కశ్రేణికిన్ మానవా !

అవతారంబులనెత్తి చేయగల న
 న్యాయంబు లన్నింటి నే
 నవతారంబుల నెత్తకుండ మతి చే
 యన్ శక్తిలే దంచు న

న్నవమానించితి వింతకాల మిటు ? ని
 న్నాపాదమస్తంబుగా
 నివురుంజేసెద నెవ్వరడ్డపడగా
 నీ కుండిరో మాననా !

స్మృతులకా వ్రాసితి నందు; వాస్మృతులలోఁ
 జిత్తించి శ్రుత్యర్థముల్
 ప్రతిపాదించితి నందు; వయ్యది నిజం
 బా ? మెంతకాలంబు దు
 ష్కృతి సాగింతువు, లోకవంచనములన్
 జేయింతువో, చేతువో
 పతితాత్మా, యికనైన యీ వెడఁగు త్రో
 వల్ మానవా ? మానవా !

కలలోఁ గన్నడుచుండు బట్టబయలన్
 గన్నట్ట రాకుండు గ
 ట్టలు గ్రంథంబులఁ జెప్పుఁ గట్టెదుటఁ బ్ర
 17 త్యక్షంబుఁ జెప్పండు లో
 కులు కల్లోలపడంగ నీగతిని ట
 కుల్ చెప్పు మాయావికిన్
 తలతిక్కన్ వదలింతు నీపయిని చి
 త్రభాంతిపో మానవా !

ఈ టకటాంకు లేమిటికి ?

నిల్లును వాకిలిఁ గట్టిపెట్టి యే

తేటను బెండ్లి సేయుమని

యే నెప్పుడై నను గోరియుంటినే !

18

చీటికి మాటికిన్ బరుల

జేబులు గొట్టుట ధర్మమార్గమే ?

ఏటికి నీయబద్ధ మర

లే ! యిక సాగునె ? ధూర్తమానవా !

బొక్కెడుకూడు పట్టుమని

పొట్టకు తింటినె యొక్కపూటయేన్ !

జక్కగ నొంటినిండ నొక

19

జానెదు గుడ్డను గప్పుకొంటినే ?

ఒక్కటియేని మ్రుచ్చిలిక

యించితివే ? యిక నీదుపాటు లే

నక్కయుఁ గుక్కయున్ బడదు ;

నాపలుకుల్ విను ధూర్తమానవా !

పొక్కిలిగడ్డలేక, తన

పొయ్యికిఁ గట్టెలు లేక, మంటకున్

బిక్కినఁ గుండలోనికిని

బియ్యపునూకలు లేక, గంజిలో

లెక్కకు నుప్పగల్గయిన
 లేక, కృశించెడి పేదవానికిన్
 2. ' అక్కలు డుల్చి సిల్లుల హ
 రింతువె చెప్పర, ధూర్తమానవా :

గొప్పపాపము
 జరుగదు

మరణపు శయ్యమీఁద నొక
 మారయినన్ నను దప్పకుండసం
 స్మరణము చేసినంతటనె
 స్వర్గము వచ్చున టందు; వేగతిన్
 2. (బారయును ? నిల్లె నీ వెపుడు
 బొంకుచునుందువు దీనికై నినున్
 గఱకఱ గొంతు కోసెదను
 కానివి చెప్పకు ధూర్తమానవా !

శ్రీ
 శ్రీ
 శ్రీ

ఏ నొకజాతికూడు భుజి
 యించుచు మిక్కిలి తక్కుజాతులన్
 హీనముగాగఁ జూతు నని
 యెవ్వరు సెప్పిరి నీకు వంచకా !
 2. 2 మానవు లందఱున్ సరిస
 మానులు గారొకొనాకు? మాయురే !
 మానక నీవ యిట్టి యవ
 మానముఁ జేతువె ధూర్తమానవా !

23

త్వరపడకుండ సంజపడు
 దాఁకను తప్పుపనుల్ పొనర్చి పై
 బొరుగున నున్న తోటలను
 బూవులు మ్రుచ్చిలి కోసి తెచ్చి నా
 శిరమునఁ బోసినంతటనె
 చేసిన పాపము లొక్కసారిగా
 మఱచెడునట్టి పెంగలినె
 మానక యిట్టివి ధూర్తమానవా !

24

పనులను, జెట్టుచేమలను,
 బక్షితలిన, గ్రిమికీటకాదులన్
 బుసుకున దాకినంతఁ దల
 పోయవు స్నానముమాట; కాని, మా
 నిసి నినుఁదాకినంతఁ దల
 నిండుగ స్నానము ధర్మమార్గమే !
 ముసిముసినవ్వు నవ్వెదవు.
 మోరెగ బట్టుక ధూర్తమానవా !

శ్రీమద్భగవద్గీత
 అష్టాదశాధ్యాయము
 అష్టాదశాధ్యాయము

బొచ్చు నొసంగి యెట్లు పరి
 పూర్ణమనోరథసిద్ధిఁ బొందగా
 వచ్చును ! బిచ్చివాడనని
 భావమునం దలపోయుచుంటివా !

25 పుచ్చును సీదుపాపములు
 పోరచి మానుమ యిట్టి వానినిన్;
 బొచ్చెము లిట్లుచెప్పి ప్రజ
 మోసము చేయకు ధూర్తమానవా !

26 ఒక దేవాలయమందు స్త్రీలకు రహ
 స్యోత్సాహివై బోధముల్
 నికరాదాయముతోడ జోడుచెవులున్
 నిండించుచున్నావఁటే !
 అకటా కొంపల నెన్ని దీసితివో య
 త్యాచారముల్ సల్పి; నీ
 మొకమున్ రాసెద మానకున్న యెడలన్
 ముమ్మాటికిన్ మానవా !

27 బిడ్డలకోసరమ్ము విల
 పించెడి యా జవరాండ్రతోడుతన్
 బిడ్డలు తప్పకుండఁ బ్రభ
 వించెదరంచు సమాదరంబునన్
 గడ్డముపట్టి “గర్భగుడి”
 గర్భముఁ జేర్చుదువట్టెరేల నో
 వెడ్డరి ! నాకు మంచి పని
 వెట్టితి వింతకు ధూర్తమానవా !

28

వాజను మానకున్న నప
 వాదులు; తప్పవు శృంగభంగములో;
 రోజులు నీకుఁ జాల విసి
 రో! జులు మింతకు మానకున్నచోఁ
 బాజివియకాదు వీవు నగు
 బాటు ఘటిల్లును; నింక మీఁద నీ
 పోజును జూచి మోసపడి
 పోవుట గల్గదు ధూర్తమానవా!

29

తిరిపెము నెత్తియెత్తి యతి
 దీనతఁ దిద్దుచు జోలి బట్టుచున్
 తిరుపతికొండ మీఁది కెగ
 దేకుచు నచ్చట చెప్పదెబ్బ లీ
 వొరువుగఁ దిన్న లేశముప్ర
 యోజన ముండదు ధర్మమార్గమున్
 బిటేదికిఁ ద్రోసిపుచ్చి పర
 పీడకుఁ బూనిన ధూర్తమానవా!

ధూర్తమానవా

తిరుపతిఁ బుట్టి; రంగపురి
 తెన్నుల వర్ధిలి; కాశిలోపలన్
 మరణము పొందినప్పటికి
 మారదు కర్మఫలానుభూతి; నీ

3 / వెరిగియు దీని స్వార్థరతి
 నెల్లవిధంబుల నెంతమందినో
 పురపుర నెల్లవేళలను
 మోసముఁ జేతు వె ధూర్తమానవా !

3 / ఇతరులఁ బర్వుతో బ్రదుక
 నిచ్చుట నెన్నఁడు నేర్చికొందు వా
 యతమగు నీ ప్రపంచసుఖ
 మన్నది యొక్కటె నీ సుఖంబుగాఁ
 బ్రతిదినమున్ స్మరించు సమ
 భావము నెన్నఁడు నేర్చికొందు వు
 న్నతిఁ గనుచుండి నీ ప్రజ ల
 నారతమున్ నినుమెచ్చ మానవా !

మైదివ సులక

3 2 చేసినవేవో చేసితివి
 చెన్నటివై ; యవి నేను సైరణన్
 జేసితి; నింకముందయినఁ
 జేసిన తప్పుల దిద్దుబాటుకై
 గాసిలియైన యత్నములు
 గట్టిగఁ జేయక యూరకున్నచో
 వేసరఁబోక కట్టి కుడి
 పింఛెదఁ దప్పదు ధూర్తమానవా !

73 నే వచ్చి నీకు గలలో
 వావిరి చెప్పినది యెల్ల వ్రాయుటచేతన్
 నీవే ధన్యుడ వైతివి
 రావోయీ ! త్రిపురనేని రామస్వామీ !

~~~~~

వి డి ప ద్యా లు

పైగా నాతనినే విమానముపయిన్
స్వర్గంబు గొంపోయి త
దోభగావాప్తిని గూర్చినాడె నని సు
ద్దుల్ చెప్పుచున్నాడెవా ?
39 జాగీరిచ్చునె యే ప్రభుండయిన రా
జద్రోహికిన్ స్వర్గమా ?
నీ గాండ్రింపులు గట్టిపెట్ట నికనే
నిన్ బూనవా ? మానవా ?

ఎడ్డెతనంబుఁ జూపెదవె !
యెంతని నే సహియింతు నిన్ను ; నీ
కడ్డము వచ్చినంతటనె
యాతఁడు ధర్మవిదూరుడౌనె! పెన్
38 గడ్డము లేకయున్న నెటు
కాఁగలఁడయ్య బుషీండ్రుఁ డెందు! నీ
నడ్డి విఱుంగు నింకపయి
నన్ మతిదప్పిన ధూర్తమానవా !

ఆ యాచార్యుఁ డెవండో తెల్పుగ య

త్యాచారముం జల్పుచున్

కాయంబెల్లను రాజయత్స్మయను రో

గంబందుటన్ గుల్లి వే

యాయాసంబునఁ దూలుచున్నతఁడు నా

యాచార్యుల దొక్కఁడా ?

నాయాజ్ఞా పరిపాలురం దొక్కఁడ ! నన్

వంచింతువా ? మానవా !

సూతాశ్రమ గీతాలు

వీరగంధము

వీరగంధముఁ దెచ్చినారము
 వీరుఁ డెవ్వఁడో తెల్పుఁడీ !
 పూసి పోదుము మెడను వైతుము
 పూలదండలు భక్తితో !!

తెలుఁగు బావుట కన్ను చెదరఁగ
 కొండవీటను నెగిరినప్పుడు
 తెలుఁగువారల కత్తిదెబ్బలు
 గండికోటను కాచినప్పుడు

తెలుగువారల వేడినెత్తురు
 తుంగభద్రను గలిసినప్పుడు
 దూరమందున నున్న సహ్యాజ
 కత్తినెత్తురు కడిగినప్పుడు

ఇట్టి సందియ మెన్నఁజేనియుఁ
 బుట్టలేదు రవంతయున్;
 ఇట్టి ప్రశ్నల నడుగువారలు
 లేకపోయిరి సుంతయున్.

నదుముగట్టిన తెలుగుబాలుడు
 వెనుక తిరుగం డెన్నడున్,
 బాసయిచ్చిన తెలుగుబాలుడు
 పాటిపోవం డెన్నడున్.

ఇదిగో! యున్నది వీరగంధము
 మై నలందుము మైనలందుము;
 శాంతిపర్వముఁ జదువవచ్చును
 శాంతిసమరం బైనపిమ్మట.

తెలుగునాటిని వీరమాతను
 జేసిమాత్రము తిరిగి రమ్మిఁక,
 పలుతుపాకులు పలు ఫిరంగులు
 దారి కడ్డము రాకతప్పవు—

వీరగంధముఁ దెచ్చినారము
 వీరుఁ డెవ్వఁడో తెల్పుఁడీ!
 పూసిపోదుము మెడను వైతుము
 పూలదండలు భక్తితో!!

తెలుఁగువారలు పిరికివారా !

• కంచీకోటలు కంచుతల్పులు
ఖంగు ఖంగున మ్రోఁగునప్పుడు
తంజ నగరపు కోటగోడలు
చెంగు చెంగున నెగురునప్పుడు
తిరువటంబునఁ జేర సేనలు
కెప్పు కెప్పున నటచునప్పుడు,
మధుర కోటయగడ్డ లన్నియు
టిప్పుటిప్పున దూఁకునప్పుడు,

తెలుఁగువారలు పిటికివారలా

తెలుగుబిడ్డా ! తెలుసుకొనుమా !

తెలుఁగువారల యీ పెపోటులు:

తెలుఁగువారల నీటుగోటులు,

తెలుఁగువారల పోటుమాటలు

తెలుఁగువారల యేటుపాటులు

తెలిసి మెలఁగిన గోలుకొండ

విజాపురంబును నాముదాపురి

నడిగిచూడుమ, యేమి చెప్పనో

తెలుగువారల ప్రాంతకథలన్ :

తెలుగువారలు పిటికివారలొ

తెలుగుబిడ్డా! తెలిసికొనుమా !!

ఓరుగంటిని దండువిడిసిన

దేవగిరి యాదవనృపాలుని

ఓరుగంటను గాంచి యప్పుడె

దేవగిరి దర్బాజవఱకున్

తఱిమి తోల్కొని పోవఁబోవఁగ

పూరిమేయఁగ నభయమిచ్చిన

తెలుగుదొరసా నైన దుదమ

దేవి కీర్తిని లోక మెఱుంగదె. "

తెలుగువారల యాడుబిడ్డల

తెగువ బిగువులు తెలిసికొనుమా !!

వీరరసమే వెల్లివిరియఁగ

వెనుక తగ్గని పల్లెనాటన్

కాలిబంటుల కాలిక్రిందను

నలఁగిపోయిన దండుబాటల్

అరులమూకను జెఱలఁబెట్టిన
 అరిది యగు మాచెఱలకోటన్
 పేరుగ్రుచ్చియుఁ బిలిచి యడుగుము
 తెలియవచ్చును తెలుఁగువేటున్
 ప్రాతకతలన్ బాడకుండినఁ
 దెలుఁగుబిడ్డా! పరువు దక్కునె !

ఢిల్లీ సురతాన్ పాజుదారులు
 ముట్టడింపఁగ మూఁడుమాఱులు
 తురక కత్తులు దాఁకినంతనె
 చుంఱి చుంఱున గంటు నెత్తురు
 పొంగి పొరలఁగ నోరుగంటను
 ద్రోలివేయవె ఢిల్లీ దాఁకను
 తెలుఁగుకత్తులు తురకబిడ్డలఁ
 దెంపు పెంపున నెల్ల దాటఁగ
 పెద్దవారలఁ బిలిచి యడుగుము
 తెలియఁబఱుతురు తెలుఁగుధాకను

రెడ్డిదొరలును కమ్మదొరలును
 వెలమదొరలును కాపుదొరలును

రాచదొరలును; మొక్కవోవని
 పోరుషంబులఁ బోరుసలిపియు
 శాతమీనది కృష్ణవేణిని
 తుంగభద్రను సహ్యాజానది
 నెత్తు రొలికిరి, కాలవశమునఁ
 గత్తి గడిగిరి, మూలఁ బెట్టిరి

ఇంతమాత్రనె మఱచిపోకుము
 తాత తండ్రుల వన్నె చిన్నెలు!

మఱచిపోకుము మఱచి పోకుము
 మన్నెదొరలను తెల్లనాటను
 మఱవకుండఁగ మూఁడుప్రొద్దులఁ
 బాడుచుండుము వారిపాటను,
 తేటమాటలఁ దెలియఁ జెప్పుము
 దిక్కులన్నియు మాఱుమ్రోఁగిన
 తెలుఁగువారల పేరు పెంపును
 దెలియకుండఁగ నుండఁబోకుము,

తెలుఁగుబాలుడ యింపు నింపుము
 తెలుఁగుబాలుడ పేరు పెంపుము!!

మం దే రా !

బ్రహ్మపురము మందేరా

పర్లాకిమిడి మందేరా

కాదని వాదుకువస్తే

కటకందాఁకా మందేరా !

బస్తరెల్లా మందేరా

జయపూరంతా మందేరా

కాదని వాదుకువస్తే

నాగపూర్దాఁకా మందేరా !

గోలకొండ మందేరా

తెలింగాన మందేరా

కాదని వాదుకువస్తే

నైజామంతా మందేరా !

చెన్నపురము మందేరా

చంగల్పట్టు మందేరా

కాదని వాదుకువస్తే

తంజావూరును మందేరా !

జెంగుళూరు మందేరా

బళ్ళారీ మందేరా

కాదని వాదుకువస్తే

కన్నడ మర్థం మందేరా !

దేవికోట మందేరా

పుదుకోట మందేరా

కాదని వాదుకువస్తే

కాండేదాఁకా మందేరా !

తెలుగు జోదులు

గాతమీనది, కృష్ణవేణియు

తుంగభద్రయు, సర్వదా

జీవనదులై యెండిపోవక

యెల్ల కాలము పాటుచున్,

బీళ్ళ నన్నిటిఁ బంటపొలములు,

పండ్ల తోటలు చేయుచున్,

దెల్లుదేశం బతి సుభిక్షము

గా నొనర్చును సర్వధా

తెలుగుబిడ్డా! మఱచిపోకుర

తెలుగు దేశము పురిటిగడ్డర

కొక్కొక్కోపాటఁ బాడర

తెలుగువారల మేలుకొల్పర !!

రెండు కోట్లకు మించియుండిన

తెల్లువారల నక్కటా !

చీల్చివై చిరి, నాల్గు దెసలకుఁ

జిమ్మివై చిరి నేటికిన్,

కొంతమంది నిజామురాష్ట్రము
నందుఁ జిక్కిరి బేలలై,
కొంతమందియు కన్నడంబున
నుండి పోయిరి దీనులై.

తెలుఁగుబిడ్డా ! మఱచిపోకుర
తెలుఁగుదేశము పురిటిగడ్డర
కొక్కొక్కోపాటఁ బాడర
తెలుఁగువారల మేలుకొల్పర !!

పూర్వ మెప్పుడో యెదురులేకయె
ద్రవిడదేశము మీఁదికిన్
జైత్రయాత్రలు సల్పియుండిరి
తెల్లుబంటులు జోదులై,
తెలుఁగుదేశం బాక్రమించిరి
యఱవవారలు నేఁటికిన్,
మెల్ల మెల్లఁగఁ బ్రాచులూడుచు
దిడ్డికంతల దూఱుచున్,

తెలుఁగుబిడ్డా ! మఱచిపోకుర
తెలుఁగుదేశము పురిటిగడ్డర
కొక్కొక్కోపాటఁ బాడర
తెలుఁగువారల మేలుకొల్పర !!

లెమ్ము లెమ్మిక నడుముగట్టుము
 తెల్లువారల నెల్ల నీ
 వొక్క రాప్తమునందుఁ గూర్పఁగ
 గట్టియత్నముఁ జేయుమా?
 అన్యు లెవ్వరు నడ్డఁజాలరు,
 నీ మనోరథ సిద్ధిని
 బడయనేర్చెద వచిరకాలము
 నందె పేరు ప్రతిష్ఠతో

తెలుఁగుబిడ్డా! మఱచి పోకుర
 తెలుఁగుదేశము పురిటిగడ్డర
 కొక్కొక్కోకోపాటఁబాడర
 తెలుఁగువారల మేలుకొల్పర!!

ఒడ్డె బందెలదొడ్డిఁ ద్రోలిరి
 తెల్లువారలఁ గొందఱన్,
 మిగిలియుండిన వారి నెల్లర
 నఱవవారల కాళ్ళపైఁ
 గూలఁద్రోసిరి, కేరడంబులు
 కుచ్చితంబులు పల్కుచున్,
 మఱువరాని పరాభవంబును
 గల్గఁజేసిరి, యెల్లరున్.

తెలుఁగుబిడ్డా ! మఱచిపోకుర

తెలుఁగుదేశము పురిటిగడ్డర

కొక్కొక్కోకోపాటఁ బాడర

తెలుఁగువారల మేలుకొల్పర!!

తెల్లువారలపేరు మాసెను

తెల్లునాఁటను నేటితోఁ

తెల్లువారలకెల్ల నుమ్మడి

దేశ మొక్కటి లే దహో!

తెల్లువారలధాక యెఱిఁగియె

కుచ్చితంబుగ నీ గతిన్

చిదిమ్మవెచిరి, యదిమిపెట్టిరి,

నాల్గుదెసలకు నెట్టుచున్

తెలుఁగుబిడ్డా! మఱచిపోకుర

తెలుఁగుదేశము పురిటిగడ్డర

కొక్కొక్కోకోపాటఁ బాడర

తెలుఁగువారల మేలుకొల్పర!!

తెలుఁగు నాయకులు

తెలుఁగువారికిఁ దెలుఁగురాష్ట్రము
తేరతేరఁగ నూడిపడునా!

ద్రవిడమంత్రి ముఖావలోకన
భాగ్యసంపద యబ్బినప్పుడు,
తెలుఁగు మంత్రులు మంత్రవిదులై
మూఁగనోమును బట్టినప్పుడు,
తెలుఁగు శాసనసభ్యులెల్లరు
తెల్లమొగములు వైచునప్పుడు,
తెలుఁగుబిడ్డా! లేవలేవా!
వీరపాణముసేయ రావా!!

తెలుఁగువారికిఁ దెలుఁగురాష్ట్రము
తేరతేరఁగ నూడిపడునా!
ఆంధ్రకేశరి రేయిఁబవలును
గుహల నిద్దురఁబోవునప్పుడు,
మాఱుమోగెడి సింహగర్జలు
మాఱుమూలలఁ జేరినప్పుడు,

చెన్నపట్నము వదలిపెట్టఁగ
 సాహసింపక యున్నయప్పుడు,
 తెలుఁగుబిడ్డా! లేవలేవా!
 వీరసాణముసేయ రావా!!

తెలుఁగువారికిఁ దెలుఁగురాష్ట్రము,
 తేరతేరఁగ నూడిపడునా!
 గద్దెయెక్కిన గద్దెవారలు
 గద్దటింపులు.మానినప్పుడు,
 నిలువుమీసముపై ని నుండిన
 నిమ్మకాయలు జాటునప్పుడు,
 అరవసచివునిమాట లనుచో
 నులికిపాటును బొందునప్పుడు,
 తెలుఁగుబిడ్డా! లేవలేవా!
 వీరసాణము సేయరావా!!

తెలుఁగువారికిఁ దెలుఁగు రాష్ట్రము
 తేరతేరఁగ నూడిపడునా!
 ఏమిచెప్పిన నేమి వచ్చునో
 యేమిరాధగవంతుఁడా యని

తెలుఁగుడాక్టరు తెలుఁగుదేశము
 నాడిఁజూచుచు నిల్చునప్పుడు,
 కాలమాన పరీక్షఁ జేయుచు
 నడ్డసాళులు వైచునప్పుడు

తెలుఁగుబిడ్డా! లేవలేవా!
 వీరపాణము సేయరావా!!

తెలుఁగువారికిఁ దెలుఁగురాష్ట్రము
 తేరతేరఁగ నూడిపడునా!
 రెడ్డిదొర గురుపాదులకు జే
 జేలుపెట్టుచు నిల్చునప్పుడు
 తెలుఁగురాష్ట్రము పనికిరాదని
 తెల్పనేర్చితి ననెడునప్పుడు
 తెలుఁగుప్రతిక లసలె ముట్టుట
 మానివేసితి ననెడునప్పుడు

తెలుఁగుబిడ్డా! లేవలేవా!!
 వీరపాణము సేయరావా!!

తెలుఁగువారికిఁ దెలుఁగురాష్ట్రము
 తేరతేరఁగ నూడిపడునా!

ఆంధ్రరాష్ట్రముగూర్చి యాంధ్ర మ
 హర్షి యేదియు చెప్పనప్పుడు
 అదనులోపలఁ దెలుఁగు దేశము
 వదలి యప్పటికప్పు డొక్కఁడె
 తెల్లవారల సీమకుం జనఁ
 బై న మట్టే కట్టినప్పుడు;

తెలుఁగుబిడ్డా! లేవలేవా!

వీరపాణము సేయరావా !

తెలుఁగువారికిఁ దెలుఁగురాష్ట్రము
 తేరతేరఁగ నూడిపడునా !
 కాలిదెబ్బను గాళినాఘుఁడు
 కలవరింతలు పెట్టునప్పుడు,
 ఆసుప్రతిని నున్నయప్పుడె
 యాజ్ఞప్రతము వచ్చినప్పుడు
 నక్కచావుగఁ దెలుఁగురాష్ట్రము
 పనికిరాదని చెప్పనప్పుడు;

తెలుఁగుబిడ్డా! లేవలేవా!

వీరపాణముసేయ రావా !

తోడుఁబోతుల నమ్మనేలా !
 కాఁడుపటచిరి యనఁగనేలా
 తోడుతోడన్ నడుముగట్టిన
 నూడిపడదే తెలుఁగురాష్ట్రము
 వీరగంధము పూయరాదా !
 వీరతామెతు కట్టరాదా !
 వీరపాణము చేయరాదా !
 వీరుఁడవె నీవైనచో.

మొకమొకంబులఁ జూడనేలా !
 రకరకంబుల మాటలేలా !
 ఊరు ఊకమును ఒక్కపైఠే
 ఊడిపడదా తెలుఁగురాష్ట్రము!!

ప్రతాపరుద్రీయము

తెలిసికోర యుగంధరుం డను

తెలుఁగుబ్రాహ్మణమంత్రి లేఁడుర

తెలిసికోర జనార్దనుండను

తెలుఁగు బ్రాహ్మణమంత్రిలేఁడుర

వినర వేంకటరాయశాస్త్రిల

పిచ్చివాఁడునుగూడ లేఁడుర

పేరిగాఁ డను పెద్దచాఁకలి

వెధవ యంతకుమున్నె లేఁడుర

తెలుఁగుబిడ్డ ! తెలుఁగు చరితను

నేఁటికై ననుఁ దెలిసికోరా !!

ఢిల్లీ కేగినమాట యుత్తది

ఢిల్లీసుల్తాన్ బట్టు టుత్తది,

ఓరుగంటి ప్రతాపరుద్రుని

నోరుగంటిని జేర్చుటుత్తది,

ఆ యుగంధరమంత్రి దీనిని

నంత చేసెను ననుట యుత్తది,

ఔర! ఔర!! ప్రతాపరుద్రుని

నాటకం బదె బూటకంబుర

తెలుగుబిడ్డా ! తెలుగు చరితను

నేటికై ననుఁ దెలిసికోరా !!

ఢిల్లీదగ్గర గంగయుండెనా ?

గంగయొడ్డున ఢిల్లీయుండెనా ?

గంగమీఁదను బడవయెక్కిన

ఓరుగంటిని జేరఁగలఁడే ?

ఔర! వేంకటరాయశాస్త్రి!

ఔర! వేంకటరాయశాస్త్రి !!

ఎంత బొంకును బొంకి పోతివి,

చచ్చి యెచ్చట నుంటివోకద.

తెలుగుబిడ్డా ! తెలుగుచరితను

నేటికై ననుఁ దెలిసికోరా !!

ఓరుగంటి ప్రతాపరుద్రుని

యొద్ద బ్రాహ్మణమంత్రియొక్కఁడె;

ఊరు పేరును లేదు వానికి

నూర కాతఁడు మాసిపోయెను;

బ్రాహ్మణేతరమంత్రు లుండిరి,
వారు తీర్చిరి రాచకార్యము,
కార్యఖడ్గములందు చతురులు,
కాని వారల నెఱుంగ రెవ్వరు!

తెఱుంగుబిడ్డా! తెఱుంగుచరితను
నేఁటికై ననుఁ దెలిసికోరా!!

ముక్కుతాళును బోసి రిపులకు
ముప్పదేడులు రాజ్యమేలెను
సాహసాంకుఁడు చటులవిక్రమ
శాలి మా ముసునూరి కాపయ
ఓరుగంటిని తొలఁగిపోయిన
తెఱుంగువారల ప్రతిభ నిల్పెను
తెఱుంగువారల కత్తిదెబ్బలు,
ది క్కటంబుల మరల మ్రోఁగెను

తెఱుంగుబిడ్డా! తెఱుంగుచరితను
నేఁటికై ననుఁ దెలిసికోరా !!

ఓరుగంటి ప్రతాపరుద్రుఁడు
బందెపోవుట వాస్తవంబే,

బందెతీర్చిన మాసటిఁ డొక
 బ్రాహ్మణేతర దండనాథుఁడు
 “రాయబంది విమోచకుం”డను
 రాయబిరుదముదాల్చె నాతఁడు
 ప్రజలు నేటికి మఱచిపోయిరి
 వాని మాటను జెప్ప రొక్కరు

తెలుఁగుబిడ్డా ! తెలుఁగు చరితను
 నేటికై ననుఁ దెలిసికోరా !!

బందె వదలిన పిదప రాజ్యము
 నేలలేదు ప్రతాపరుద్రుఁడు,
 సిగ్గుచేతను గౌతమీనది
 చెంతఁ జేరుచుఁ దపముచేయుచు
 బందెవీడెను—బొందె వీడుచు
 భూతలేశ్వరుఁ డంతెగానీ
 ఓరుగంటిని మరలఁ గంటను
 నొక్కనాఁడునుఁ జూడలేదుర

తెలుఁగుబిడ్డా ! తెలుఁగు చరితను
 నేటికై ననుఁ దెలిసికోరా !!

తప్పపాటలు పాడఁబోకుము,
 తప్పమాటలు చెప్పఁబోకుము,
 తప్పకథలను జదువఁబోకుము,
 తప్పదారులఁ ద్రొక్కఁబోకుము,
 ప్రాతకథలను దెలిసిచదువుచు,
 పాటఁబాడుము పరులు మెచ్చఁగ
 కల్లవ్రాతలు తొలఁగ బుచ్చుము,
 కల్లకథలనుఁ బులిమి పుచ్చుము

తెలుఁగుబిడ్డ తెలుఁగు చరితను
 నేటికైననుఁ తెలిసికోరా !!

సారంగధర

రంగభీముఁడు మాశ్వదేశపు
రాజు రాజనరేంద్రవరునకు సా
రంగధరుఁడను కూర్మిబిడ్డఁడు,
ప్రథితసాధ్వి పతివ్రతామణి ర
త్నాంగి యనెడి కళత్ర మొక్కతె,
హావ భావ విలాసినిమణి చి
త్రాంగి యనునొక భోగకామిని
యలరు చుండిరి వై భవోన్నతిచే

తెలుఁగుబిడ్డా! తెలుగుచరితను
దెల్పుచుంటిని దెలిసికొనుమా!!

అంగజ ప్రతిమానరూపుఁడు
యావనస్ఫుటదీప్తతేజుఁడు, సా
రంగధరునిన్ గాంచి, మోహము
రగులుచుండఁగ భోగకామిని చి

త్రాంగి, పైబడె బావురాలకుఁ
దనదునింటికి వచ్చినప్పుడు. సా
రంగధరుఁ డొడఁ బడమి చేతఁ బ
రాభవంబునఁ గ్రుల్చి కుసుమారెన్.

తెలుఁగుబిడ్డా! తెలుఁగు చరితను
దెల్పుచుంటిని దెలిసికొనుమా!!

అంకు లెన్నో యంటఁగట్టుచు
రాజుతోఁ జిత్రాంగి చెప్పెను,
అంకెవేయుచుఁ గన్నబిడ్డను
రద్దిజేయుచుఁ, గాలు సేతులఁ
గొంకకే నటికించి వై చెను
గొలువు వద్దని చెప్పుచుండిన,
వేంకట కవీంద్రుఁ డిది చెప్పెను
వెనుకకాలమునందు నెప్పుడో

తెలుఁగుబిడ్డా! తెలుగుచరితను
దెల్పుచుంటిని దెలిసికొనుమా!!

ఔర! రాజనరేంద్రుఁ డనియెడి
నామసామ్యముచేత నెవ్వరొ

మాశ్వదేశపురాజు కథలను
 గాతమీనదిచెంతఁ జేర్చిరి.
 తెలుఁగురాజున కంటఁగట్టిరి,
 తెలుఁగువారికి నచ్చఁజెప్పిరి,
 తెలుఁగు దేశము నాల్గుమూలల
 తెలుఁగు కథయని పులిమి పుచ్చిరి,

తెలుఁగుబిడ్డా! తెలుగుచరితను
 దెల్పుచుంటిని దెలిసికొనుమా!!

ఇదిగో చిత్రాంగి దగు మేడన,
 నదిగో సారంగధరు మెట్టని
 ప్రజలు గట్టిగఁ జెప్పసాగిరి,
 ఇదిగోఘలియన నదిగో తోఁకని
 చెప్పుచుందురుగాదె లోకులు
 చిలువ పలవలుచేసి, యీ కథ
 దేశమెల్లను నల్లుకొనియెన్
 తెలుఁగువారల సొంత కథగా

తెలుఁగుబిడ్డా! తెలుగుచరితను
 దెల్పుచుంటిని దెలిసికొనుమా!!

జౌర! యీ కథ యిట్టు లుండఁగ
 వేత్ర “కఁపిలి” శాసనంబున
 మాఱుపేరులతోడ నీ కథ
 బయట పడియెను నిన్న మొన్ననె,
 ఏమి చిత్రమో! యొక్క కథయే
 ఇన్ని చోటుల నవతరించెను,
 విన్నవారలు నవ్వకుందురె!
 పిన్న పెద్దలు నవ్వకుందురె!!

తెలుఁగుబిడ్డా! తెలుఁగుచరితను
 దెల్పుచుంటిని దెలిసికొనుమా!!

లేఁడు సారంగధరుఁ డనియెడి
 సుతుఁడు, రాజనరేంద్రునకున్
 లేదు చిత్రాంగియను వేశ్యయు.
 తెలుఁగుదేశపుఁ జరిత గాదిది,
 తెలుఁగురాజుల చరిత గాదిది,
 వట్టి బూటకమయ్యె నీ కథ,
 పట్టకథయే! పట్టకథయే!!

తెలుఁగుబిడ్డా! తెలుగుచరితను
 దెల్పుచుంటిని దెలిసికొనుమా!!

నాఁడు - నేఁడు

కమ్మకట్టును కమ్మగుట్టును
కమ్మపాదుపును కీర్తిచే,
కమ్మనాఁటను దాఁటిపోయెను
గంతుపెట్టుచు పూర్వమున్;
కత్తిఁజూపిరి సొమ్ముఁజూపిరి
కమ్మవారలు రాజులై,
కానివానికి లోఁగువానికిఁ
గమ్మనాఁటను పూర్వమున్.
భూమి నమ్ముక బ్రతుకుచుండిరి
కమ్మవారలు బూర్వమున్.
భూమి నమ్ముక బ్రతుకుచుండిరి
కమ్మవారలు నేఁడెటో!
మఱచిపోవకు మఱచిపోవకు
మాన్యులౌ మన పూర్వులన్,
మఱచిపోవకు తాత తండ్రుల

మంచిమాటల నన్నిటన్,
 వేఁగుఁ జక్కదె వెల్లుచున్నది
 తూర్పుదిక్కునఁ జూడుమా!
 వీఁగిపోవకు కమ్మబాలుఁడ
 వెఱిపోకలు పోవుచున్.

మరచి పోవద్దోయి....

పగవారు మనపైకి వచ్చిపడ్డారు,
కోయంచు మనయాళ్ళు కొల్లగొట్టారు,
గూటిలో పిట్టల్ని కూల్చివేచారు,
పొలములో పసిలేళ్ళ పొడిచివేచారు,
మరచిపోవద్దోయి మరచిపోవద్దు!
మనజాతి యగచాట్లు మరచిపోవద్దు!!

కారుకోనలు దూరి కలిగి పోయారు,
దుంపకూరలతిండి ద్రుంగి పోయారు.
గోచిపాతలు కట్టి క్రుంగి పోయారు,
ప్రొద్దెల్ల మనవారు పొగలి పోయారు
మరచిపోవద్దోయి మరచిపోవద్దు!
మనజాతి యగచాట్లు మరచిపోవద్దు!!

పంగిళ్ళ కయ్యాల పంట్రించినారు,
పసిపాప యుయ్యాల పారదన్నారు.
నిదురపోనీకోయి నీ చేతికత్తి
త్రాగించు పగవారి రక్తంబు నెపుడు,
మరచిపోవద్దోయి మరచిపోవద్దు!
మనజాతి యగచాట్లు మరచిపోవద్దు!!

“ పిలుపు ”

ఊరకుండి యుండలేక
యూరువిడచి వచ్చినాము
పొట్టకూడు లేకకాదు
కట్టుగుడ్డ లేకకాదు
కానిడబ్బు కొఱకుఁగాదు
కానిపనులు కొఱకుఁగాదు
పేరుకోసరంబుగాదు
పేరుపేర్నికొఱకుఁగాదు

ప్రాలుమాలక బద్దకింపక

యాలకింపుఁడు తెలియఁబఱతుము

ఊరుకొఱకు వచ్చినాము
నాడుకొఱకు వచ్చినాము
బీదసాదలై నవారి
పిల్పువినుచు వచ్చినాము
కూడులేక మాడుజనము

గోడువినుచు వచ్చినాము .

దాస్యముఁ బాటఁద్రోల

- ప్రాలుమాలక బద్ధకింపక
యాలకింపుఁడు తెలియఁబఱతుము

రోజురోజు పోవుచుండె

రోజకుండా నెంతొడబుబ్బ

ఇతర దేశజనుల చేతి

కేమి సెప్పువార మిపుడు !

సాలినేత సాలివడియె

మాలినేత మూలఁబడియె

సాలివారు మాలవారు

చచ్చుచుండె కూలిలేక

ప్రాలుమాలక బద్ధకింపక

యాలకింపుఁడు తెలియఁబఱతుము

ప్రత్తిపంట పండుచుండె

జీవయాత్ర సాగకుండె

దూది యేకువాఁడు లేకు

ఏకుచేయు వాఁడు లేడు

నూలు వడకు వాఁడు లేఁడు
 నేతనేయు వాఁడు లేఁడు
 యింతమంది మేలలేరొ
 యించుకంత తెలిసికొనుఁడు

ప్రాలుమాలక బద్దకింపక
 యాలకింపుఁడు తెలియఁబఱతుము

కానిదూది బట్టనేసి
 కాసుకమ్ముచుండె మనకు,
 కాసుపోక యొకఁజుకాక
 కూలి నాలి కూలిపోయె
 పల్లెటూళ్ళు పాడువారె
 ముతకబట్ట లేకపోయె
 బట్టలమ్ము వర్తకుండు
 పట్టణంబు చేరిపోయె

ప్రాలుమాలక బద్దకింపక
 యాలకింపుఁడు తెలియఁబఱతుము

ఇరుగు పొరుగు వారికెల్ల
 కూడుగుడ్డ లేకపోయె

కడుపుఎంతో మాడుచుండె

మాడుచెక్కలై నలేక

లాంక్ పైరు నేతగాండ్లు

లాభమందు చున్నవను

షాహుకారు కోట్లకొలది

సంతరించుచుండి ధనము

ప్రాలుమాలక బద్ధకింపక

యాలకింపుడు తెలియఁబఱతుము

లాతిగుడ్డ గజమునమ్మ

గజముక్రుంగు నీదుజాతి

... ..

... ..

కడుపుచల్ల కదలకుండ

కల్లగాదు, బ్రతుకరాదు

పారతంత్ర్య మెన్నివేల

యేండ్లకై న వదలఁబోదు

ప్రాలుమాలక బద్ధకింపక

యాలకింపుడు తెలియఁబఱతుము

నదురు బెదురు మాని లాతి
 గుడ్డలమ్మ మానుడయ్య
 జాతియొక్క గౌరవంబు
 చంపివేయఁ గూడదయ్య
 కదురుగుడ్డ లమ్మకొనుఁడు
 కదురనేతను గుదురు మోక్షము

ప్రాలుమాలక బద్ధకింపక
 యాలకింపుఁడు తెలియబటతుము

ఒక్కకులము కొఱకుఁగాదు
 ఒక్కజాతి కొఱకుఁగాదు
 ఒక్కమతము కొఱకుఁగాదు
 ఒక్కనీతి కొఱకుఁగాదు
 పోకలాడి పొంచియుండి
 పొలకరింప మేలులేదు
 దొంగమాట దాగఁబోదు
 దొంగవడక సాగఁబోదు

చోటులేదిట పెత్తనమునకు
 ఆలకింపుఁడు తెలియబటతుము

చేతులొగ్గుచు దండమందుము
 దండమన్న సుంతజంకము
 వేడికోళ్ళ నాలకించి
 లాతిగుడ్డ లమ్మవలదు

(పికెటింగ్ సందర్భంలో వ్రాసింది)

గోపాలరాయ శతకమునఁది

~*~*~

తగవుదీర్చెదనంచు ధర్మపన్నముఁజెప్పి

యైనవారికుటుంబ మార్పినావు

తిట్టినాడని చెప్పి దీర్ఘరోషమున

మేన తక్కుడుకుఁ జంపితివి నీవు

దయతోడఁ దల్లిని దండింపకుండిన

మేనమామనుబట్టి మెసవినావు

సరిగావు నాసహోదరి ముట్టఁదగవన్న

బావజుట్టు గొరిగి పంపినావు

ఇట్టి తుచ్చుఁడ వీవుగాఁబట్టికాదె

గాడిద యెగిరి నిన్నుబండ్లుఁడఁ దన్నెఁ

గట్టుకొన్నది నెత్తిపై కాలుబెట్టె

పనికిమాలిన యోరి గోపాలరాయ!!

పిన్నపెద్దలు నవ్వ గన్నతల్లికినీవు

కడుపు చింపించిన ఘనుఁడవయ్య

ఎల్లప్పుడను గల్లునేత్రావు చుండెడి

పాలసుండే నీకు భ్రాతయయ్య

... ..

... ..

ఇంటికివచ్చిన ఋషిపుంగవునిఁ దగు

లొకని పోయినట్టిది యనుజయయ్యె

వహ్వరే! సెభాష్! మీవారి పరువుదెలిసె

నత్తగుల్ల లొక్కయెడ రత్నము లొక్క

యెడను గల్గున నెడిమాట ఋతముగాదె

పనికిమాలిన యోరి గోపాలరాయ!!

చెన్న కేశవా!

నిరుపమ వీరవైష్ణవుఁడు
నీ ప్రియభక్తుఁడు బాలచంద్రుఁడొ
క్కరుఁడయి పోరఁగూలునెడఁ
గల్గొని యూరక యున్న నీవు మ
మ్మరసి కటాక్షవీక్షణ స
మాదరణమ్మునఁ జూతువన్న నే
కరణిని మాకు నమ్మకము
గల్గునొ చెప్పవె చెన్న కేశవా!
దూరభారమనక మేము తొట్రువడుచు
వచ్చినారము నిను జూచు వాంఛతోడ
చెన్న కేశవా! కోరము చిల్లిగవ్వ
చిత్తశుద్ధి మాత్రము దయచేసి పంపు!!

ఈ పద్యాలు పంసిన

శ్రీ సజ్జా వీరయ్యగారికి, శ్రీ నన్నపనేని సుబ్బారావుగారికి ధన్యవాదాలు.

మా రామ శాస్త్రి

పిడుగువంటి నీ మృతివార్త విన్నయపుడు
గుండె దడదడనుంచును గొట్టికొసుచు
నాఁగిపోయెనో యనుకొంటి నక్కటకట!
తాతిగుండియ గాన నేఁబ్రతికియుంటి !!

ఎట్టెట్టా! నీ మరణమ?
వట్టిది: నిజమైనయెడల బట్టతలపయిన్
జుట్టుపిలకతో నెప్పుడు
కట్టెదుటను నాకు నీవు కన్నడఁగలవే?

ఎన్నటికిఁ గూడ మనమింక నేకతమున
ముచ్చటలతోడఁ బ్రాద్దులు పుచ్చలేము;
కాని యొకదారి నేఁజూపఁగలను సఖుండ
నీవు చెవియిచ్చి విన్నచో నిక్కువముగ!!

కలలు గలవయ్య; కలలందుఁ గానివారె
యొక్కరొకరితో మాటాడుచుందురెందుఁ
గాన మఱచిపోకుండఁగా కలలలోని
కప్పుడప్పుడు రావోయి! తప్పకుండ!!

పోరామి వదలిపెట్టక
 మారాములు చేయమాని మంచితనముతో
 మారామశాస్త్రీవికదా
 రారా! నాకలలనొక్కరాతిరి యైనన్!!

కలలలోనికి నీనచ్చుకాలమందు
 నచటి సంగతులన్నియు నవగతంబుఁ
 జేసికొనిరావలయు; నాకుఁ జెప్పఁగాద
 యేని, నిన్ను బ్రశ్నలచేత నేడిపింతు!!

ఉట్టిపడుచుందువు తెనాలిపట్టణమున
 కేడనుండియో నీవెవ్వరెఱుఁగకుండు
 వచ్చి యట్టెయేమేమొ వాక్రుచ్చుచుందు
 విట్టివారలు నాకింక నెవరుగలరు?

స్వార్థరహితుండవగుచు నీజన్మయాత్ర
 కట్టకడదాఁక నొకరీతిఁ గడపినావు
 ధన్యుడవు సూర్య! నీవంటిధర్మశాలి
 యదనుగాఁ జిరకాలంబు బ్రతుకబోఁడు!!

ముందుగాఁబోయితివి స్వర్గభూమిక చట
 క్రొత్తగా వచ్చునాకు కొంగ్రొత్తలన్ని
 చెప్పటకు విశేషంబుల సేకరించి
 పెట్టుమోయి మనముబుసువెళ్ళఁబుచ్చ!!

ఆతురముతోడ నేమైనఁ జేతువేమో!
 నీవు “దేశద్రుమ్మరులును” నీతిజాతి
 వావివరుసలు లేనట్టివారు గాన
 నాఁగుమోయి! సేవచ్చెడు నంతదాఁక!!

నీకు సచ్చినకన్యనే నెమకినెమకి
 ప్రేమదైవార సన్నద్ధరించినావు
 చెల్లిలిని జూడ దివికేగఁ జెల్లెనీకు
 నింత సాహసివనుమాట నెఱుఁగమెపుడు!!

నేమరణించినప్పు డతినిష్ఠను జ్ఞాపకచిహ్నమేదియో
 యేమెయినేనిగూర్తువని, యిచ్చటనుంటిని గంపె
 డాసతో

యీమెయిఁజేసిపోయితి వె? యీపని నాకిపు
 డప్పగించితే

నీమరణంబు గూర్చియిటు నేనులిఖంపఁగ, నేటికబ్బెనే?

పుట్టిరి, పెరిగిరి, గిట్టిరి
 చెట్టలు పదివేలు; నీవు చేపట్టితివ్
 పుట్టువు చరితార్థంబుగ
 గట్టిగ ధర్మంబు కీర్తికాయుడ వగుచున్ !!

అంగలూరున నీచేసినట్టిపనులె
 చాటుచుండును నీకీర్తి సకలదిశల;
 బద్యములును గద్యములు నీపాటలేల!
 నీచరిత్రంబు లోకంబు నింపుకొఱకు!!

సెలవా నాకీక నినునే
 సెలవడిగిన నెంతచింత చెందెదవైనన్
 సెలవే నేటికి మిత్రమ!
 సెలవిప్పింపవుగ నాకుఁ జిత్తము చెదిరెన్ !!

1 ఆగష్టు 1934 ప్రజామిత్రనుండి.

అనుబంధము

‘వీరగంధము’ - ‘పిలుపు’

ఈ గీతములు 1929 లో ఉప్పు సత్యాగ్రహమప్పుడు వ్రాసినారు. వారప్పటికి తెనాలి పురపాలక సంఘాధ్యక్షులు. సత్యాగ్రహ సమరమునకు కొన్నివేల రూకలు విరాళము ప్రోవుచేసి, ఉన్నవ లక్ష్మీనారాయణ పంతులుగారు నాయకత్వము వహించిన దళమునకు యీ గీతములతోపాటా సంగి వీడ్కోలిపినారు. అందుచే వారి నానాడు కారాబద్ధులను జేసినారనియు, కాని వారు కాంగ్రెసువాదిగా చెఱబట్ట బడుట నాటి జస్టిస్ పక్షప్రభుత్వము ఇచ్చగింపక చప్పుడులేకుండ విడిచిపెట్టించినది.

2. ‘తెలుగువారల కత్తిడెబ్బలు గండికోటను కాంచినప్పుడు’— పెమ్మసానివారి గండికోట అనంతపురము జిల్లాలో నున్నది. హంసీరాజ్యమున కది ఆయువుపట్టు. గోల్కొండ, అహమ్మద్ నగర్ సుల్తానులు తోడ్పడిన గుల్బర్గాను రాయలు గెల్చుటకు గండికోటవారు గట్టికారణము. అళియ రామ రాయలు విజయనగరపు కోటలో నుండలేక గండికోటలో తలదాచుకోగా, గండికోటవారు అతనిని తిరిగి విద్యానగర సింహాసన మెక్కించిన్నారు. గోల్కొండ నవాబు 1586 లో గండికోట నాక్రమింపగా తిరిగి వశపరచుకొన్నారు. గండికోట పట్టువడక హంసీ తురకలకు చిక్కలేదు.

3. ‘దూరమందున నున్న సహ్యాజకత్తి నెత్తురుకడిగినప్పుడు’ సహ్యాజ అనగా కావేరి ఈ పంక్తి తంజాపుర ధనాయక రాజ్యపతనమును చెప్పుచున్నది. తంజాపురి విఠ్ఠల సురాధిపతి తల తెమ్మనగా మధుర చొక్కనాథునితో కలిగియుద్ధము (1673) నాటి తంజాపురి కోట వీరబాబ్బిలిని ముట్టించినది.

3. 'కంచీకోటల కంచుతల్పులు ఖంగు ఖంగున మ్రోగు నప్పుడు'-కాకతీయులు కంచితల్పులు పగులగొట్టుట ప్రసిద్ధము. మొదటి ప్రోలరాజు (1050-1080) తన బ్రహ్మాన్న సేనాని నంపగా, నతడు కాంచీదుర్గకవాట భేదన మొనరించి జయించి నాడు. మరల ప్రతాపరుద్రుని కాలమున తెలుగు చోడుడగు మనుమగండ గోపాలు-కాకతీయ సామంతుడు- నోడించి పాండులు కంచి నాక్రమించిరి. ముప్పిడి నాయకుడు రేచర్ల ఎర్రదాచానాయని నంపగా పోయి పాండుపంచకము నోడించి 'కంచీకవాట చూటకార' అను బిరుదమందెను. కాంచీ చోళ రాజ్యము కాకతీయులవల్లనే అంతరించిపోయినది. ఆ పిమ్మట పాండులు చేరులను కూర్చుకొని రాగా ముప్పిడి నాయకుడు ఆదాక్షిణ్య కూటమి నోడించినాడు.

4. 'మధురకోట యగడ్డలన్నియు తివ్వతివ్వన దూకు నప్పుడు'- హంపీ బుక్కరాయని పుత్రుడైన కుమార కంపని దక్షిణ దిగ్విజయ యాత్రను కీర్తించుచున్నది. కంపరాయల దేవేరి గంగాదేవి దీనిని 'మధురా విజయ'మను పేర వ్రాసినది. హోయిసల వీరభల్లాణుని నరికించిన మధుర సుల్తానులను కూకటివేళ్ళతో పెళ్ళిగించి ద్రవిడదేశమును నిస్తురుష్కము గావించినాడు.

'తంజనగరపు కోటగోడలు దూకుట' 'తిరువటంబున జేరసేనలు కెవ్వకెవ్వన నరచుట'యును యీ దండయాత్రా ఘట్టములే. ఇందుతోడ్పడిన సేనానులు జింజి గోపన్న, సాళువమంగి, ఫలితముగ మధురాంధ్ర నాయకపాలనము తర్వాత కుదురుకొన్నది.

6. 'తెలుఁగువారల యేటుపాటులు తెలిసిమెలఁగిన గోలు కొండ విజాపురంబును నాముదాపురి'—

కృష్ణరాయల నాడేకాక, పిమ్మట అళియరామ రాయలు హండ్ల హనుమప్ప సహాయుడుగా దక్కను తురష్క రాజ్యములు నాల్గింట మూడగు బీజపూరు (విజాపురము) గోలుకొండ, అహమ్మద్ నగర్ (ఆముదాపురి) రాజ్యముల నోడించినాడు. గోల్కొండ ఏల్బడి పెంపొందినది రామ రాయల అనంతరమే.

7. 'మందేరా'— గ్రాంథికము విడిచి వాడుకలో పెలసిన యీ వీరగీతమునకు రాయలవారి చాకలికట్టిన పాట యొరవడి.

రాయలవారు కళింగ జైత్రయాత్రకు తిమ్మరుసు మంత్రిని ముహూర్తము పెట్టుమన్నారట. తిమ్మరుసు తను నిశ్చయించిన ముహూర్తము బలము పరీక్షించుటకు మంత్రాక్షతలు పట్టి చాకలి యింటిమీద చల్లి చూరుక్రింద పొంచి నాడట. చంకలో కొడుకు నాడించు చాకలి శివమెత్తి,

కొండవీడూ మందేరా !

కొండపల్లి మందేరా !

కాదని వాడుకు వస్తే

కటకందాకా మందేరా !

అని వెనుక ముందులకు కవాతుదొక్క నారంభించినాడట.

ఆ చాకలి వాక్కు ఫలిస్తుందని ఆ ముహూర్తములో రాయల సైన్యాలు తూర్పు జైత్రయాత్రకు బయల్దేరినవట.

ఆ మడివేలు పాట మరల 1935లో కవిరాజు కలములో మాక్రొగొగినది. ఈ గీతమును, సారంగధర చరిత్రమును డా. జి. వి. కృష్ణరావుగారి 'కౌముది' పత్రికలో అచ్చయినది.

8. 'రాయబంది విమోచకుడు' - రేచెర్ల అనపోతానాయ
డీ బిరుదు వహించినాడు. కాని అతడు ప్రతాపరుద్రుని నాట
క తిబ్బానినవాడు గాదు. అతని తండ్రి సింగమనాయకును
ఆ బిరుదుగలిగి యుండు ననుచున్నారు. యుగంధర మంత్రి
ఉదంతము నేటి చారిత్రకు లెల్లరు కట్టుకతగానే భావించు
చున్నారు.

9. సారంగధర చరిత్రము : వేంకట కవీంద్రుడిది చెప్పెను
వెనుక కాలమునందు నెప్పుడో"

సారంగధర చరిత్రమని ప్రసిద్ధికి వచ్చినది చేమకూర
వేంకటకవి కావ్యముతోనే. గౌరన్న నవనాథచరిత్రమందు,
చేమకూరకువలెనే దీనిని మాల్యదేశపు చరిత్రగానే చెప్పి
యున్నాడు. పేరు మార్పులతో నీకత కన్నడదేశ చారిత్రక
గాథగాను, మహారాష్ట్ర చరిత్రముగను కూడ నున్నది.
కన్నడమున కుమారరామునికథ, మహారాష్ట్రయందు కృష్ణా
గరుడిగాథ. మరొక్కచో భువనేశ్వర, చంద్రావతి శోభా
వతుల కథ. ఇట్లుండ కంపిలి శాసనమొక కథ చెప్పుచున్నది.
కంపిలి యనఁగా పూర్వ హంసీరాజ్యమన వచ్చును.

సారంగధర చరిత్రమును మన రాజరాజనరేంద్రుని
కంటగట్టుట అప్పకవితో ఆరంభమై, శ్రీ పాదకృష్ణమూర్తి
శాస్త్రిలుగారితో జూర్తియైనది. ఇందు కెట్టి చారిత్రాకా
ధారములును లేవు.

విజయవాడ }
19-3-1964 }

త్రిపురనేని వేంకటేశ్వరరావు.

BCI.

2380

160

2540

35
14

490

5000

5000

200

1000

11200

2300

2000

2500

18000

18000

TPLA102B142

కవిరాజు ఇతర గ్రంథాలు

సూత పురాణం

శంబుకవధ

భూనీ

భగవద్గీత

కురుక్షేత్ర సంగ్రామం

మనసు ఫౌండేషన్
పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	TPLA 102B142
పుస్తకం పేరు	3వ తరగతి పాఠ్యాంశాలు
తారీఖు	25/10/24
ముందు లిప్తి	yes
వెనుక లిప్తి	yes
మొత్తం పేజీలు	105
విద్య సైజు పేజీలు	NO
భాష పేజీలు	CU, BC1, 4, 2, 50, 32, 30,
లేఖ పేజీలు	NO
తయారు చేసినది	hasin
పేజీలు విడదీసినది	nandini
స్కాన్ చేసినది	Hasena
పరీక్ష చేసినది	ROHITH
పేజీలు పరిశీలించినది	
లైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
స్కాన్ చెయ్యబడింది	
తప్పులు	NO
పరిస్థితి	good